

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave

BLU-BACH15

Predefinert informasjon

Startdato:	04-01-2019 09:00	Termin:	2018 HØST
Sluttdato:	11-01-2019 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave	Studiepoeng:	15
SIS-kode:	203 BLU-BACH15 1 BOPPG 2018 HØST		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.: 26

Informasjon fra deltaker

Tittel *: "Det finnes ikke vanskelige barn, det finnes bare barn som har det vanskelig"

Antall ord *: 13881

Tro- og loverklæring *: Ja

Jeg bekrefter at jeg har Ja registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *:

Gruppe

Gruppenavn: (Anonymisert)

Gruppenummer: 27

Andre medlemmer i gruppen: 14

Jeg godkjenner avtalen om publisering av masteroppgaven min *

Ja

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

«Det finnes ikke vanskelige barn, det finnes bare barn
som har det vanskelig»

«There are no difficult children, only children who are in
difficult situations»

Annelin Bakken & Maria Ferkingstad

BLU-BACH15

Avdeling for lærerutdanning og kulturfag

Veileder: Randi Elisabeth Nordlie

Innleveringsdato: 11.01.19

Vi bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, *jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10*

Sammendrag

I denne bacheloroppgaven har målet vårt vært å få mer kunnskap om mobbing i barnehagen. Vi har hatt et ønske om å sette dette temaet mer i fokus, da mobbing i barnehage er mindre belyst enn mobbing på skolen.

«Hva gjør barnehagelæreren for å forebygge mobbing, og hvilke tiltak blir satt i gang når mobbing skjer».

For å kunne svare på problemstillingen har vi benyttet oss av kvalitativ metode der vi brukte forskningsintervju. Vi har intervjuet to barnehagelærere fra ulike kommuner for å få ulike synspunkter på hvilke tiltak og forebyggende arbeid som blir utført om mobbing oppstår.

Vi ønsket å finne ut de forebyggende tiltakene de to barnehagene gjør for å forhindre mobbing. Videre ønsket vi også å finne ut av hvilket forhold barnehagelæreren har til begrepet mobbing, og hva de legger i det. Det vi også undret oss over var hvilke former for mobbing som finnes, og hva barnehagelærerne eventuelt har opplevd. Samtidig ønsket vi å finne ut av hva som kunne være årsakene til at mobbing oppstår så tidlig som i barnehagealder.

Resultatene tyder på at det uten tvil finnes mobbing i barnehagen. Funnene våre viser at barnehagelærernes forståelse av mobbing handler mye om de ansatte, og hvor alvorlig de ser på situasjonene som oppstår i barnehagen. Samtidig viser funnene våre at det i stor grad handler om de sosiale relasjonene barna i mellom. Barna er avhengige av vennskap og tilhørighet for å kunne trives i barnehagen. Det kommer frem at voksne må være gode rollemodeller, at de må være støttende og hjelpe barn som er utenfor inn i lek. Dermed vil de få følelsen av tilhørighet og å bli sett. Et annet resultat var også at foreldrene har mye å si for hvordan barna oppfører seg. Har de alt for strenge regler hjemme kan det hende de utagerer i barnehagen for å få oppmerksomhet. Har de derimot foreldre som er for overbeskyttende kan det gjøre barnet usikker, og tilbakeholden slik at han/hun kan bli et mobbeoffer.

En hovedkonklusjon er at vi finner et samsvar mellom funn og teori som forteller oss hvor alvorlig det kan være med mobbing i barnehagen. Mye tyder også på at vi kan konkludere med at det sannsynligvis alltid vil være en form for mobbing i barnehagen. Samtidig viser dette også hvor viktig det er å ta tak i mobbingen med en gang. Forskning på mobbing i barnehagen er minimal i forhold til skolen. Med bakgrunn av dette forstår vi likevel ut i fra den kunnskapen, og teorien vi har at mobbing i barnehagen må tas på alvor

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	1
1. Innledning.....	4
2. Forsking på området.....	6
2.1 <i>Det er nødvendig med økt fokus på mobbing i barnehagen.....</i>	6
2.2 <i>Å forebygge mobbing i barnehagen: Pedagogisk leder har et viktig ansvar.....</i>	6
3. Teori.....	8
3.1 <i>Mobbing.....</i>	8
3.1.1 Hva er mobbing?.....	8
3.1.2 Ulike former for mobbing.....	8
3.1.3 Erting og mobbing.....	9
3.1.4 Mobbing i barnehage.....	9
3.2 <i>Forebygging i barnehagen.....</i>	10
3.2.1 Hva er sosial kompetanse?.....	10
3.2.2 Arbeid med sosial kompetanse.....	10
3.2.3 Samarbeid med foreldre.....	11
3.2.4 Voksnes påvirkningskraft.....	12
3.2.5 Samtale med barn.....	13
3.3 <i>Ulike tiltak for å forebygge mobbing.....</i>	13
3.3.1 Foreldreråd og samarbeidsutvalg.....	13
3.3.2 Implementering av ulike programmer.....	14
3.3.3 Vennekaps betydning.....	14
3.3.4 Systematisk observasjon.....	14
4. Metode.....	16
4.1 Kvalitativ metode.....	16
4.1.1 Intervju.....	17
4.2 <i>Valg av informanter.....</i>	17
4.2.1 Gjennomføring av intervjuene.....	17
4.2.2 Transkribering og analyse.....	18
4.3 <i>Etiske hensyn.....</i>	19
4.4 <i>Reliabilitet, validitet og feilkilder.....</i>	19
4.4.1 Reliabilitet.....	19
4.4.2 Validitet.....	19
4.4.3 Feilkilder.....	20
5. Presentasjon av empiri.....	21
5.1 <i>Mobbing i barnehagen.....</i>	21
5.2 <i>Forebygging av mobbing i barnehagen.....</i>	22
5.3 <i>Iverksetting av tiltak når mobbing skjer.....</i>	24
6. Drøfting.....	26
6.1 <i>Hvordan forstå fenomenet mobbing i barnehagen?.....</i>	26
6.1.1 Er det noe mønster på mobbing?.....	28
6.2 <i>Hvordan kan barnehagelærer jobbe med forebygging og tiltak i forhold til mobbing.....</i>	30
6.2.1 Samtale med barn.....	32

6.2.2 Sosial kompetanse	33
6.2.3 Samarbeid med foreldre	35
7. Avslutning og konklusjon.....	37
8. Litteraturliste	39
9. Vedlegg	41
9.1 Vedlegg 1, Informasjon og Samtykkeskjema.....	41
9.2 Vedlegg 2, Intervjuguide	43

1. Innledning

Temaet i denne bacheloroppgaven er mobbing i barnehagen. Etter snart tre fullførte år på barnehagelærerutdanningen har vi opplevd at mobbing er et tema som har hatt et smalt fokus i undervisning og pensum. I praksis har vi selv opplevd at barn har blitt utsatt for negative handlinger som for eksempel, dytting, utestenging og stygge blikk. Under slike hendelser har vi opplevd å være usikre på hvordan vi skal ta tak i situasjonene. Å spør om råd og hjelp fra personalet i barnehagen ble da vår utvei, da vi ikke hadde nok kunnskap selv. Ut i fra disse opplevelsene har det oppstått en interesse for at vi valgte å undersøke mobbing som tema. Valget ble derfor å skrive en bacheloroppgave om mobbing i barnehagen.

Rammeplanen for barnehagen: innhold og oppgaver har et fokus på barns livsmestring, glede og trivsel. Barnehagelærere pålegges å håndtere, stoppe, og følge opp krenkelser og mobbing mot barn (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 11).

En del voksne vil kanskje ikke forstå at barn i barnehagealder kan utføre negative handlinger på andre barn, på grunn av at de er så små og uskyldige. Ut i fra hva Rørnes (2007, s. 161) trekker frem i sin teori om små barn som er under utvikling, kan en si at de er i en egosentrisk livsfase som kan gjøre at de utøver negative handlinger på andre. Vi bet oss merke i disse teoriene og synes dette virket spennende, vi kom derfor frem til følgende problemstilling:

«Hva gjør barnehagelæreren for å forebygge mobbing, og hvilke tiltak blir satt i gang når mobbing skjer».

Målet med undersøkelsen er at vi ønsket å ta tak i dette temaet for å få mer kunnskap, og sette mobbing mer i fokus. Med dette har vi lyst til å finne ut av hvordan og hva barnehagen gjør for å hindre at mobbing skjer, med å bruke kvalitativ metode. For å finne svar på problemstillingen har vi altså søkt dybdekunnskap og helhet fra to barnehagelærere gjennom forskningsintervju (Dalland, 2017, s. 53). Vi valgte informanter fra to forskjellige kommuner for å kunne sammenligne deres arbeid og tanker mot mobbing.

Bacheloroppgaven er bygget opp av syv deler. I denne innledningen forklarer vi vår bakgrunn for temaet, valg av problemstillingen og mål for arbeidet. Videre presenterer vi norsk forskning som er relevant for denne undersøkelsen. Her viser vi til en artikkel som viser at det er nødvendig med økt fokus på temaet mobbing i barnehagen. Vi har også med forskning fra

en bacheloroppgave som handler om å forebygge mobbing, og hvor viktig ansvar den pedagogiske lederen har. I og med at mobbing er et stort og bredt tema har vi i teoridelen valgt å legge fokuset vårt på tre hovedlinjer. Denne tredje delen presenterer dermed tre ulike kategorier, mobbing i barnehagen, forebygging, og ulike tiltak for forebygging av mobbing. I metodedelen forklarer vi blant annet hvorfor vi brukte kvalitativ metode, valg av informanter og feilkilder. Videre vil presentasjon av empiri handle om svarene vi fikk fra informantene. Drøftingsdelen baseres ut fra teori, empirien samt våre oppfatninger. I avslutningen er det en mulig konklusjon som svarer på problemstillingen vår.

2. Forsking på området

I denne delen vil vi presentere norsk forskning som er gjort på området relatert til problemstillingen, hva barnehagelæreren gjør for å forebygge mobbing og hvilke tiltak som blir satt i gang når mobbing skjer. Søkemotorer som er brukt er barnehage.no og idunn.no. Sentrale søkeord har vært blant annet: mobbing i barnehagen, forebygging av mobbing og tiltak. Forskning som belyser temaet om mobbing i barnehagen fant vi lite om. Imidlertid fant vi en relevant forskningsartikkel som omhandler at mobbing skjer også i barnehagen, og det er nødvendig å sette fokus på det. Videre handlet det om at de voksne må være villige til å tidlig fange opp når mobbing skjer. Vi fant også en bachelor som handler om å forebygge mobbing i barnehagen, og at det er de voksnes ansvar å gripe inn.

2.1 Det er nødvendig med økt fokus på mobbing i barnehagen

Det som er blitt forsket på i denne artikkelen er at mobbing setter dype spor hos barn. Et annet ønske var å finne ut av hva som er årsaken til at mobbing i barnehage blir lite diskutert i dagens samfunn.

Noen av funnene fra denne forskningsartikkelen forteller oss at mobbing kun er nevnt fem ganger i Rammeplan for barnehagen (2011). Dette viser hvor lite fokus det er på mobbing, og hvor lett det har for å havne i bakgrunn for andre tema. I et annet funn viser de til Greve (2013) som forklarer at det er de voksne sitt ansvar å beholde et trygt miljø i barnehagen. Hun mener det dermed ikke er barna sin feil hvis mobbing skjer. I et tredje funn viser de til Lund (2015) som påpeker at forskning har vist at 1 av 4 voksne synes det er overdrevet med mobbing. Forskningen viser også at minimum ett barn i alle barnehager faktisk blir mobbet.

Konklusjonen er at mobbing i barndommen, og vonde minner derfra kan være med en person livet ut. Det er derfor nødvendig med mye mer fokus på mobbing i barnehagen (Hansen et al., 2017).

2.2 Å forebygge mobbing i barnehagen: Pedagogisk leder har et viktig ansvar

I bacheloroppgaven av Grimeland (2015) som handler om mobbing i barnehagen, har det i hovedsak blitt forsket på problemstillingen som er: «hvordan kan pedagogiske ledere arbeider for å forebygge mobbing i barnehagen». Grimeland har benyttet kvalitativ metode hvor hun har intervjuet tre kvinner med førskolelærerutdanning. Forskningen handler om at voksne må tørre å gripe inn i situasjoner som ikke hører barnehagen til. Denne forskningen er også basert

på hva informantene ser på som mobbing, og om de har opplevd mobbing i barnehagen. Det blir også trukket frem hva de da gjør for å stoppe mobbingen med å sette i gang tiltak, og hva som er det forebyggende arbeidet. Grimeland (2015) trekker frem at mobbing er et stort tema, og at en må hjelpe både den som blir mobbet og den som mobber. Grimeland (2015) prøvde også å finne svar på om det var noen sammenheng mellom oppdragelse og mobbeatferd. Hun trekker også frem at mobbing er blitt mye forsket på i nyere tid, og forskningen påpeker at mobbing skjer allerede i barnehagealder.

Funnene i denne forskningen er blant annet at Grimeland (2015) opplevde å få ulike svar når hun spurte dem om de hadde opplevd mobbing i barnehagen. Informant A hadde ikke opplevd mobbing, bare erting som kunne ført til mobbing hvis de ikke hadde tatt tak i det. Informant B hadde opplevd mobbing og gav eksempler. Informant C hadde heller ikke opplevd mobbing, men mye erting mellom jenter, som også kunne utviklet seg til mobbing om det ikke hadde blitt tatt tak i.

Et annet funn i forskningen til Grimeland (2015) er at alle informantene var enige om at de pedagogiske lederne har et viktig ansvar, når det kommer til at barna skal få oppleve trygghet i barnehagen. Informant A fortalte at den pedagogiske lederen har et ansvar for både personalet, foreldrene, og barna. I det tredje funnet til Grimeland (2015) fant hun ut at det kan være en sammenheng mellom mobbeatferd og oppdragelse. Hun fant ut at både informantene og teorien trekker frem at voksnes holdninger påvirker barna ut i fra hvilke handlinger de utfører.

Konklusjonen til Grimeland (2015) er blant annet hun opplever 3 ting som er viktige når det kommer til å forebygge mobbing i barnehagen. Den ene er at de voksne er rollemodeller, dette med holdninger og at det må være en rød tråd mellom handlinger og holdninger. Grimeland (2015) forklarer at i og med at barna er såpass store deler av dagen i barnehagen, har voksnes holdning en stor innvirkning på barnas utvikling. Derfor er det viktig at personalet har en så lik kjøreplan som mulig selv om informantene påpeker at dette kan være vanskelig i praksis. For å forebygge mobbing trekker Grimeland (2015) frem at hun ser på sosial kompetanse og vennskap som utrolig viktig i arbeid om forebygging av mobbing i barnehagen.

3. Teori

I denne delen vil vi presentere teorigrunnlaget som undersøkelsen vår bygger på.

Teorigrunnlaget ligger også til grunn for drøfting av resultatene etter forskningen. Vi vil starte med å presentere tre hovedpunkter: først hva mobbing er, deretter hvordan barnehagelæreren kan forebygge mobbing, og til slutt hvilke tiltak som blir satt i gang. Under disse hovedpunktene har vi underpunkter som går mer i dybden på kategoriene.

3.1 Mobbing

3.1.1 Hva er mobbing?

Mobbing har i mange år vært et stort og viktig tema for skoler rundt om i landet. Mange skoler har nulltoleranse for mobbing, og det finnes utallige forskinger på årsaker til at mobbing skjer på skolenivå. Om vi ser på mobbing i barnehagen er det ikke særlig mye forskning rundt det. Det er kun nå i nyere tid dette er blitt forsket mer på.

Sandsleth (2007, s. 33) forklarer at mobbing er et begrep som kan være vanskelig å forklare, og en av de mest kjente definisjonene på mobbing har Dan Olweus (1992). Han er en av de fremste mobbeforskerne i Norge og Skandinavia, definisjonen er slik: «En person er mobbet eller plaget når han eller hun gjentatte ganger over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer». Mobbing blir i følge Helgesen (2014, s. 19-20) forklart som at det er en relasjon mellom to individer, gjerne en svak og en aggressiv (sterk) person. Det kan skje mobbing mellom de to partene, men det kan også involvere flere. De andre som blir dratt med i dette er da støttespillere for den som mobber eller blir mobbet. Rørnes (2007, s. 28) hevder at det finnes et skille på om det er mobbing eller «normal» uakseptabel atferd. Mobbing er om barnet flere ganger gir beskjed om at det plages psykisk eller fysisk 2-3 ganger i måneden, eller en gang i uken. Mobbing defineres slik fordi så og si alle barn vil oppleve et par kranter og gjerne en slåsskamp i sitt liv, uten at det skal sette seg spor i barnet. Rørnes (2007, s. 29) påpeker at det er når ulike konflikter ikke blir håndtert og de kommer ut av kontroll, eller ikke blir tatt på alvor at det kan utvikle seg til å bli mobbing.

3.1.2 Ulike former for mobbing

Helgesen (2014, s. 26) hevder at ordet mobbing kan deles inn i tre kategorier som er verbal, fysisk og indirekte. Fysisk mobbing kan være å knuffe, slå, sparke eller kaste stein på en

annen person. Verbal mobbing kan være trusler om fysisk angrep, som for eksempel at en truer med å dytte personen av sykkelen om personen ikke hører på «mobberen». Indirekte mobbing forstås som en mer erfaren form for mobbing, fordi det kan se ut som om hensikten med det som skjer ikke er å skade noen, mobberen blir da ikke anklaget for handlingene som blir gjort. Eksempel på indirekte mobbing kan være når en forteller løgner om en person til andre. Høiby og Trolle (2012, s. 22) mener at indirekte mobbing også kan føre til at barnet føler seg alene, fordi de kan ha vanskeligheter med å få venner. Eksempel på dette kan være håne, true eller ignorere en person. Selv om den er mindre synlig enn direkte mobbing, betyr ikke dette at den skader mindre. Helgesen (2014, s. 19) påpeker at mange blir overrasket når små barnehagebarn blir knyttet til mobbing. Det som Helgesen (2014, s. 27) også tar frem er at yngre barn ofte er uten verbalt språk, derfor fører de en direkte form for mobbing når de mobber. Når barna da etterhvert utvikler verbale ferdigheter kan en bruke det verbale språket ikke bare til fine, og gode samtaler men også trusler mot andre barn.

3.1.3 Erting og mobbing

Ifølge Høiby og Trolle (2012, s. 20) er det av og til slik at mobbing ofte begynner med sjenerende erting. Dette vil si at erting ikke er så ufyselig og pågående som mobbing, men det betyr ikke at det ikke kan føles vondt og trist når en blir ertet. Helgesen (2014, s. 86) hevder at mobbing og erting er noe av det samme, men på ulike måter. Når en krangler blir det ofte ikke sett på som mobbing, på grunn av at resultatet av forhandlingene ikke ender med at noen av dem blir utestengt men at leken heller avsluttes.

3.1.4 Mobbing i barnehage

Rørnes (2007, s. 161) hevder at det kan være vanskelig å forstå at små uskyldige barn skal være i stand til å påføre andre psykisk eller fysisk smerte. Små barn er under utvikling og en kan si at de er i en egosentrisk livsfase, som handler om at de ikke har evnen til å forstå at deres væremåte kan føre til negative konsekvenser for andre. De voksnes rolle er å være så godt kjent med barna at de både kan være positivt inngripende, og være føre var når mobbing skjer (Rørnes, 2007, s. 162).

Idsøe og Roland (2017, s. 14) forklarer at det hele tiden blir diskutert både nasjonalt og internasjonalt hva mobbing er, og hvilke mønster mobberne kan ha. Så tidlig som i 2-4 års alderen kan det allerede starte med negative handlinger som å ta leker fra hverandre, biting,

dytting, sparking. Etterhvert som barna blir eldre kan det gå over til ujevnt maktforhold, og hvis det fortsatt gjelder det samme barnet kan du etterhvert se et mønster på handlingene barna gjør.

3.2 Forebygging i barnehagen

Forebygging i barnehagen handler blant annet om å ha gode relasjoner og samarbeid mellom hjem og barnehagen. Det er viktig at de voksne har kunnskap, og føler seg trygge i arbeidet når det gjelder å blant annet ha samtaler med barn. Hvordan de jobber med den sosiale kompetansen til barna er også en sentral del i forebyggingen.

3.2.1 Hva er sosial kompetanse?

Rammeplan for barnehagen hevder at alle barn skal kunne oppleve å være i et positivt fellesskap med andre barn og voksne. Selvfølelsen blant barna skal støttes, og oppleve å få hjelp til å ivareta egne og andres behov (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 22-23).

Kristensen (2014, s. 36) påpeker at sosial kompetanse handler om at en har ulike sett som holdninger, ferdigheter, og kunnskaper som en på best mulig måte må kunne beherske for å komme godt ut av ulike sosiale miljøer rundt. Lamer (1997, s. 19) forklarer også at sosial kompetanse blir brukt i ulike sammenhenger, blant annet handler det om å klare å håndtere det å være sammen med andre mennesker. En viktig ressurs for å mestre både stress og motgang har også vist seg å være sosial kompetanse. Dersom barn ikke klarer å oppnå sosiale krav er det en stor mulighet for at barnet blir utsatt for avvisning av andre barn, tap av status, kritikk av voksne, og at dette kan gi et grunnlag for mobbing.

3.2.2 Arbeid med sosial kompetanse

Rørnes (2007, s. 25) hevder at barns sosiale kompetanse og utvikling i stor grad har innvirkning på samværsformen, og da igjen hvordan en blir som person. For at barn skal kunne lære seg å takle konflikter på en god måte, må de lære å kjenne på egen styrke, men også hva som blir konsekvensen av å bruke dem. Å oppleve konflikter er også viktig for at barna skal kunne lære seg å håndtere dem på en god måte, og finne gode strategier for konflikthåndtering. Høiby og Trolle (2012, s. 23) snakker også om konflikt. Det er viktig å skille konflikt og mobbing fra hverandre, for en konflikt handler om en uenighet og betyr ikke nødvendigvis at det finnes et «offer» i en situasjon om hvem som hadde dukken først.

I Rammepånen for barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 12) under kapittelet om livsmestring og helse står det at barnehagen skal være med å bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Videre står det at barnehagen skal bidra til barns trivsel, mestring, livsglede og få følelse av likeverd. Arbeid med sosial kompetanse hevder Kristensen (2014, s. 45) er at en ser det positive i barnet og fokuserer på barnets ressurser, mens mobbingen blir sett på som et negativt syn om barna. Her må en da også ha et negativt syn på barnas handlingsmønstre. Det kan ifølge Kristensen (2014, s. 46) være at det er barnehagelærere som bare ønsker å se det positive og gode i barn, og derfor lukker øynene når negative hendelser oppstår. Kristensen (2014, s. 46) hevder videre at det er gunstig å anerkjenne barna når de har god atferd, men ikke være redde for å gripe inn når en oppdager uakseptable negative handlinger.

Empati er viktig å lære barn i barnehagen om. Dette forklarer Idsøe og Roland (2017, s. 61) er på grunn av en av de sosiale ferdighetene som er mest grunnleggende når det kommer til å forebygge mobbeatferd. Når barn får empati for andre vil det si at de klarer å sette seg inn i andre sine følelser og tanker, som gjør at en heller vil hjelpe den som ligger nede, istedenfor å såre dem. For at barn skal oppleve den selvsagte trivselen og tryggheten når det gjelder for eksempel nysgjerrighet og tillit til ulike aktiviteter, beskriver Høiby og Trolle (2012, s. 46) at det er vesentlig at de voksne som er en del av et barns liv de første årene, har ansvar for dette. Høiby og Trolle (2012, s. 47) skriver at det er større sjans for at barn trives og har det bra, når fellesskapet er inkluderende nok. Dette vil si at risikoen for mobbing synker, og at en i tillegg kan finne lettere ut hvis mobbing forekommer.

3.2.3 Samarbeid med foreldre

Samarbeidet med foreldrene påpeker Idsøe og Roland (2017, s. 86) er barnehagens ansvar å opprettholde på en god måte. Foreldregruppen skal informeres så tidlig som mulig når det omhandler mobbesituasjoner. Hvis noen foreldre kommer med mistanker og bekymringer om mobbing skal barnehagen ta det seriøst å sjekke det opp umiddelbart. Christoffersen (2014, s. 94) påpeker videre at barnehagebarn ikke har særlig tilknytning til ordet mobbing, fordi pedagoger og foreldre heller utdyper mobbingen som «erting», «irriterer» eller «slår» og så videre. Selv om det ikke blir snakket særlig om mobbing i barnehagen, gir det allikevel mening å gjøre det, for mobbing skjer også når en kommer på skolen. Mobbingen har nok en annen form i barnehagen enn den har på skolen, på grunn av barnas ordforråd, handlingsmønstre, leker og forståelse (Christoffersen, 2014, s. 95).

Sandsleth (2007, s. 76) forteller videre om hvor viktig rolle foreldrene har, og hvordan deres innflytelse på barnet kan ha noe å si, når det kommer til å havne i sonen for mobbing. Men i gjengjeld kan foreldrene også ha en stor påvirkningskraft for å stoppe slike mobbesituasjoner. De kan derfor ha stor innflytelse begge veier. Mye kjefting og en hard disiplin i hjemmet som inneholder lite holdninger som er positive, oppleves å slå dårlig ut for barnet. Dette forklarer Sandsleth (2007, s. 77) kan føre til at barnet begynner å mobbe på grunn av han/hun ikke har en god og positiv holdning til foreldrene sine. Du har også de overbeskyttende foreldrene som kan gjøre at barnet utvikler seg senere enn andre barn. Dette kan føre til en usikkerhet og aggresjon, som gjør at barnet kan bli et lett «bytte» for å bli mobbet.

3.2.4 Voksnes påvirkningskraft

Høiby og Trolle (2012, s. 20) forklarer at vi som voksne også må passe på hvordan vi oppfører oss når barna er tilstede. Barn forstår ikke nødvendigvis når de voksne erter hverandre på en morsom og harmløs måte, som derfor kan gjøre barna utrygge og de kan føle at de ikke helt vet hvor de har de voksne. Omgangstone kan også utgjøre en del når det kommer til trivsel i barnehagen. Helgeland og Lund (2016, s. 24) forteller at man må være varsom på hvordan man uttaler og oppfører seg blant barn. Dette er på grunn av at alle har ulike sårbarheter og erfaringer, noe som gjør at enkelte barn kan se på det som krenkende å for eksempel bli kalt stygg, mens andre kan se på det som humor. Ifølge Lund (2015, s. 10) beskriver norske forskere at krenkelse er en av begrepene som blir brukt for å beskrive mobbing. Høiby og Trolle (2012, s. 48 - 49) forklarer at det er viktig å tenke over hvordan en snakker og bruker tonen sin til barn, og til personalet. Det fører ikke til trivsel hvis en skal ha en omgangstone som virker kjeftete og irritabel. De viser til jeg-budskapet som skal være med på at barna lettere kan forholde seg til den voksne, når han/hun uttrykker følelsene eller behovene sine: «Jeg vil at du skal slutte å slå nå». Høiby og Trolle viser videre til du-budskapet som nødvendigvis ikke er så bra å bruke, på grunn av at barna kan oppfatte det som at de blir anklaget: «Du må slutte å slå hele tiden». For å bygge positive relasjoner i barnehagen påpeker Høiby og Trolle (2012, s. 52) at det blant annet er viktig å se barnet for seg selv, og den negative handlingen for seg selv. At en skal møte barn på en høflig måte, og få hjelp av kolleger om du ofte har irritasjoner på et spesielt barn.

Barn kan være ganske grusomme mot hverandre uavhengig av alder, og det er de voksne i barnehagen eller i hjemmet som har ansvaret for om de «vil» se det som skjer eller ei. Det er

den voksnes ansvar å ta tak i det som skjer, og deretter handle relasjonelt (Rørnes, 2007, s. 161). Barn har i henhold til det Helgesen (2014, s. 115) skriver rett til medvirkning, og at en har et syn på barn preget av åpenhet, anerkjennelse, og respekt. Hun påpeker videre at barna ser og kjenner når voksne vil dem vel. De ser det i måten de berører barna og hvordan de ser på dem på.

3.2.5 Samtale med barn

Å snakke med barn i grupper og å observere er viktig, men Høiby og Trolle (2012, s. 71) påpeker at den samtalen alene med ett og ett barn er veldig verdifullt, for å finne ut av hva som virker og hva som det bør endres på. Idsøe og Roland (2017, s. 48) hevder at det er viktig å snakke om mobbing sammen med barna. Dette kan være med på å gjøre at barna forstår at mobbing blir tatt på alvor. Hvis de voksne samarbeider med barna om å forebygge mobbing, kan dette også gjøre at barna føler at de er i et trygt og godt miljø der ingen skal føle seg utenfor. Noe som er vesentlig viktig å lære alle barn forteller Høiby og Trolle (2012, s. 82) er at de skal si «Stopp» hvis de ikke vil mer eller har fått nok av noe. En annen ting som er viktig å lære alle barn er å faktisk stoppe når det blir sagt «Stopp» av en annen person.

3.3 Ulike tiltak for å forebygge mobbing

3.3.1 Foreldreråd og samarbeidsutvalg

Rammeplan (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 29) trekker også frem at barnehagen skal ha et godt samarbeid og forståelse med hjemmet, og ivareta barns behov for lek og omsorg, og fremme læring og danning for god utvikling. Foreldresamarbeidet skal skje både på gruppenivå gjennom foreldrerådet og samarbeidsutvalget, og på individnivå med foreldrene til hvert enkelt barn. Intensjonen med foreldrerådet og samarbeidsutvalget skal gjøre det slik at det blir lettere å ivareta kontakten med barnehagen på en effektiv måte. Foreldrerådet skal trekke frem foreldres interesser, og gjøre at samarbeidet mellom foreldregruppen og barnehagen til sammen skaper et godt barnehagemiljø. Et eksempel er om foreldrebetalingen blir høyere enn avtalt maksimal grense, har foreldrerådet krav på samtykke (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 30). Samarbeidsutvalget skal være støttende, rådgivende og kontaktskapende. Samarbeidsutvalget tar saker som er viktige for barnehagens innhold og virksomhet, men også for forholdet til foreldrene (Kunnskapsdepartementet, 2017).

3.3.2 Implementering av ulike programmer

Idsøe og Roland (2017, s. 95-96) forteller om implementering, som handler om å kunne gjøre om ulike programmer eller aktiviteter om til praksis. Dette vil si at i barnehagesammenheng må personalet lære seg å forstå handlingen bak mobbing, og å kunne holde på med tiltak og forebygging slik at den kunnskapen blir en del av hverdagen i barnehagen. «Være sammen» handler i følge Ertesvåg (2016, s. 166) om at målet er å forebygge og redusere problematferd, og styrke sosial utvikling hos barn i barnehagen. «Være sammen» er en pakke som handler om blant annet tidlig innsats, håndtering av utagerende atferd hos barn, utøving av den autoritative voksenrollen og til implementeringskvalitet. Sandsleth (2007, s. 109) påpeker at det forebyggende arbeidet er grunnleggende for å få gode resultater på de tiltakene som settes i gang i en eventuell mobbesituasjon. Høiby og Trolle (2012, s. 43) forklarer det så enkelt som at forebygging av mobbing i barnehagen starter hos det pedagogiske personalet. De skal sikre at barna føler seg trygge og har det gøy sammen som en barnegruppe, ved god hjelp av den personlige og faglige kompetansen de har. For at forebygging av mobbing skal fungere i en barnehage forteller Høiby og Trolle (2012, s. 60) det er nødvendig at hver enkelt pedagog sitt engasjement, integritet og empati viser igjen i løpet av en hel barnehagedag. Det har også mye å si hvordan pedagogen møter hvert enkelt individ, og hvordan han/hun påvirker barnet og dens liv.

3.3.3 Vennskapets betydning

Høiby og Trolle (2012, s. 83) påpeker at det er grunnleggende å sette fokus på hva vennskap er, slik at barna forstår at det er viktig å være snille med hverandre å behandle hverandre bra. Vennemøtet er en måte som kan forebygge mobbing fordi det skal handle om at alle barna skal lære å se, å lytte til hverandre og bygge tillit. Lund (2015, s. 44-45) forteller at alle barn skal ha mulighet til å utvikle vennskap, og det er derfor de voksne i barnehagen som har ansvar for at dette blir gjort. Spesielt er det viktig at de barna som har vanskeligheter med å få seg venner får hjelp og støtte.

3.3.4 Systematisk observasjon

Systematisk observasjon hevder Sandsleth (2007, s. 90) er en metode som sannsynligvis vil brukes enda mer i både barnehager og skole, mye på grunn av at det er en så effektiv måte å oppdage mobbing på. Slike systematiske observasjoner kan for eksempel være løpende

protokoll, loggføring og atferds registrering. Det finnes også noen situasjoner og atferder som Idsøe og Roland (2017, s. 33) forteller, som at personalet kan være litt observant på med tanke på forebygging, hvis de opplever noe av dette. Et eksempel kan være hvis et barn alltid tar en leke fra et spesifikt barn og sier noe som «den er min», eller at de ofte utestenger og sier at barnet ikke får være med i leken. Lund (2015, s. 17) hevder at barn som blir mobbet kan trekke seg tilbake, og ikke si noe for å unngå konflikter. Barnet blir da usynlig og ingen ser det i en hektisk barnehagehverdag med høyt tempo og rutiner.

4. Metode

I denne delen vil vi redegjøre for hvilken metode vi har valgt for å finne svar på problemstillingen: «Hva gjør barnehagelæreren for å forebygge mobbing, og hvilke tiltak blir satt i gang når mobbing skjer». Videre vil vi redegjøre for valg av informanter, etiske hensyn, reliabilitet, validitet og feilkilder.

Metode handler ifølge Bergsland og Jæger (2014, s. 66) om ulike teknikker eller fremgangsmåter som blir brukt for å kunne gi svar på ulike forskningsspørsmål. Metode handler da om å samle inn informasjon, og tolke og analysere den. Ofte er det problemstillingen eller temaet for oppgaven, som velger hvilken metode som er lettest å bruke for den oppgaven du har valgt.

4.1 Kvalitativ metode

En vanlig måte å dele metode inn i er to hovedtyper, som er kvalitativ og kvantitativ. Disse to hovedtypene har ulike konsekvenser for forskningsresultatene og hvordan disse vurderes. Det største skillet ifølge Bergsland og Jæger (2014, s. 66) mellom kvalitativ og kvantitativ metode er da hvordan data registreres og analyseres. Den kvalitative metoden vektlegger betydning, mens den kvantitative fokuserer på antall og utbredelse (Bergsland og Jæger, 2014, s. 66). Enkelt forklart vil dette si at de så og si er omvendt av hverandre. Dalland (2017, s. 53) forklarer at kvalitativ metode for eksempel får frem helheten og dybden, mens kvantitativ metode får frem noen deler og bredden. Vi har valgt å bruke kvalitativ metode i vår bacheloroppgave, fordi vi er opptatt av dybdekunnskaper om hvordan noen barnehagelærere arbeider med å forebygge mobbing, og å undersøke hvilke tiltak de setter i gang når mobbing skjer. Dalland (2017, s. 52) beskriver kvalitativ metode som en måte å lettere få tak i de opplevelsene og meningene som ikke kan måles eller tallfestes, slik som med kvantitativ metode. Bergsland og Jæger (2014, s. 67) hevder at kvalitativ forskning har et vidt spekter av muligheter. En kan bruke innsamlingsmetoder som intervju, observasjon, analyse av dokumenter, samtaler og videoopptak. Når en skriver en kvalitativ metode handler dette om hverdagslige handlinger, for eksempel kan en ha et intervju med barnehageansatte, eller observere en barnegruppe. I følge Bergsland og Jæger (2014, s. 67) skal da den kvalitative metoden skje under naturlige forutsetninger. Skal en forske på barnehageansatte skal en enten observere, eller intervju dem i den konteksten de er i. Vi har valgt å gjennomføre forskningsintervju av barnehagelærere.

4.1.1 Intervju

Intervju handler om å gi svar på hva, hvordan og hvorfor. Det er viktig å presisere hva en skal spørre om, hvordan spørsmålene skal formuleres og hvorfor akkurat disse spørsmålene blir stilt. Bergsland og Jæger (2014, s. 70) hevder at kunnskap om temaet en skal ha er viktig for å kunne stille de riktige spørsmålene til en hver tid, for å få ut mest mulig informasjon. I følge Bergsland og Jæger (2014, s. 71) er intervjuguide en grovskisse over hvilke temaer og spørsmål vi skal dekke under intervjuet. En intervjuguide kan også være svært detaljert med hvor lang tid en skal bruke på de ulike spørsmålene eller temaene. Vi valgte å ikke lage intervjuguiden vår for detaljert, slik at det ble en litt mer naturlig setting for begge parter (vedlegg 2).

4.2 Valg av informanter

Vi har valgt oss ut to pedagogiske ledere fra ulike barnehager som ligger geografisk til hvor vi selv bor. Dette er på grunn av at vi ikke skulle bruke så mye tid på å komme oss til barnehagene. Vi satte to utvalgsriterier om at informantene skulle være pedagogiske ledere, og minst ha jobbet som det i minimum 3 år. For å komme i kontakt med informantene våre, sendte vi dem først en mail på om de kunne tenke seg å være med. Deretter sendte vi ut samtykkeskjema (vedlegg 1) og intervjuguide som de svarte ja på med en gang.

Ettersom at samtykkeskjemaet påpeker at barnehage og informanter skal være anonyme har vi valgt å gi informantene våre fiktive navn. Informantene kaller vi for «Anne» og «Berit». Anne er i 30 årene og har jobbet i 4 år som pedagogisk leder og 6 år som assistent. Berit er i 40 årene og har jobbet i 11 år som pedagogisk leder, og i 13 år som assistent.

4.2.1 Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene gjennomførte vi i barnehagene der de pedagogiske lederne jobber. På forhånd sendte vi ut en intervjuguide til informantene. Dette gjorde vi for at de skulle få forberede seg i forkant, og kunne svare så utfyllende som mulig under intervjuet. I intervjuguiden som ble sendt ut hadde vi punktvis nedover ulike spørsmål vi ønsket svar på. Disse spørsmålene var «hovedspørsmål» samtidig var vi åpne for å stille oppfølgingsspørsmål underveis.

Vi opplevde at ting gikk fort under gjennomføringen av intervjuet, både med tanke på tiden og å få med oss alt informantene sa. Ved at vi benyttet båndopptaker opplevde vi at vi fikk

med oss det meste av det informantene fortalte oss om sine erfaringer med forebygging, og tiltak i forhold til mobbing i barnehagen. En annen vesentlig side ved å benytte båndopptaker var at vi unngikk at det ble mange pauser i intervjuet på grunn av at vi måtte skrive ned alt de sa. Som Bergsland og Jæger (2014, s. 70) trekker frem er det lurt å bruke en båndopptaker, for det kan nemlig bli veldig vanskelig å få med seg alt en informant sier om en skal skrive ned stikkord og prøve å huske dem etterpå. På forhånd hadde informantene godkjent at det gikk fint for dem at vi brukte lydopptaker under selve intervjuet.

Før intervjuet var vi veldig spente på om informantene klarte å gi oss gode og utfyllende svar, og om vi klarte å være tydelige nok når vi formulerte spørsmålene for informantene. Intervjuet gikk i over all forventning, og vi fikk god kontakt og en fin samtale med informantene våre. Vi holdt oss innenfor tidsrammen på 30 minutter, dette var kanskje på grunn av at vi gav spørsmålene i forveien slik at de fikk forberede seg. I tillegg viste det seg at begge informantene hadde notert litt på forhånd, og med det snakket de mer utfyllende og hadde forberedt seg på det viktigste. Vi fulgte intervjuguiden godt, men hoppet litt i spørsmålene etter hva temaet dreide seg om. Noen oppfølgingsspørsmål ble også tatt i bruk når vi følte for å få et mer utfyllende svar. Vi fikk noen tilbakemeldinger etter intervjuene om at vi hadde god problemstilling og at det var bra vi tok tak i et slikt tema som mobbing.

4.2.2 Transkribering og analyse

Transkribering er en fortolkningsprosess der en gjør om talespråket til skriftspråk, altså skriver en ned akkurat det som blir sagt (Brinkmann og Kvale, 2015, s. 204). Etter hvert intervju startet vi å transkribere slik at det samtidig var ferskt i minne, hvis det for eksempel skulle være noe vi ikke forstod sammenhengen i. Halkier (2010, s. 82) hevder at for å få en systematisk analyse er det viktig å ha informasjonen nedskreven for å få en god oversikt. Analyse betyr å redusere datamengden for å få en struktur, oversikt og mening over oppgaven (Bergsland og Jæger, 2014, s. 81). Vi opplevde transkriberingsprosessen som tidkrevende og det ble mye frem og tilbake med å lytte å skrive samtidig. Etter transkriberingen sammenlignet vi svarene fra informantene. I og med at vi hadde kodenavn på informantene klarte vi å skille hvem som sa hva. Kategoriene valgte vi å kategorisere etter spørsmålene og det som informantene svarte.

4.3 Etiske hensyn

Når en skal foreta et kvalitativt forskningsintervju er det viktig å ta hensyn til forskningsetiske prinsipper. I samtykkeskjemaet som informantene fikk (vedlegg 1), påpekte vi at både barnehagen og informanten selv, alltid skulle forbli anonyme og at vi skulle lage kodenavn på dem. I følge Bergsland og Jæger (2014, s. 85) er det viktig at vi som studenter bruker kodenavn på informantene slik at vi ikke offentliggjør personlig data. Videre forklarer Bergsland og Jæger (2014, s. 85) at det kan være vanskelig å skille mellom hva som blir sensitiv informasjon, men at en kan tenke at en skal ha minst mulig personlig informasjon med. Vi forklarte altså da i samtykkeskjemaet at hvis det skulle være noen grunn til at de plutselig ikke ville eller kunne være en del av forskningen vår, var det ikke noe krav for dem for å forklare oss hvorfor. Samtidig har vi vært tydelige på å ivareta etiske perspektiv, ved å informere om at når bacheloroppgaven er ferdig og sensurert slettes alle lydopptak (vedlegg 1).

4.4 Reliabilitet, validitet og feilkilder

4.4.1 Reliabilitet

Når det gjelder det kvalitative studiet kan reliabilitet trekkes til spørsmålene om hvor nøye forskningen gjøres, og om forskningen blir utført på en pålitelig måte. Det handler også om hvor relevant datamateriale er, hvordan en samler dem inn og hvordan dette da bearbeides, analyseres og tolkes (Bergsland og Jæger, 2014 s. 80). For å sikre oss på at spørsmålene i intervjuguiden var mest mulig relevante, gjennomførte vi et prøveintervju hvor vi øvde oss på hverandre. Denne øvelsen gjorde oss tryggere i intervjusituasjonen ved at vi hadde bedre kontroll på spørsmålene vi stilte. Dette kan trolig ha bidratt til at forskningen ble utført på en pålitelig måte, og kan dermed ha styrket reliabiliteten. En svakhet kan likevel være at vi ble for opphengt i intervjuguiden i intervjusituasjonen med informantene, slik at vi ble mindre åpne for det informantene ville fortelle oss.

4.4.2 Validitet

Validitet handler om hvor relevante og gode innsamlingsmaterialene er, og hvor brukbart resultatene blir for det vi har undersøkt. Validitet kan også relateres til kvaliteten av tolkningen, og at forståelsen av prosjektet støttes av andre undersøkelser. Validiteten handler altså om at en må ha en forståelse og nærhet til det en skal intervju. Det er for å sikre at de

dataene vi samler inn er relevante i forhold til problemstillingen vi har satt oss, og de svarene vi ønsker å få (Bergland og Jæger, 2014, s. 80). For at dataene skulle være så relevante til problemstillingen vår som mulig, hadde vi et krav om at det skulle være en pedagogisk leder som minst hadde jobbet som dette i minst tre år. Dette gjorde vi for å forsikre oss om at pedagogisk leder hadde nok kunnskaper om temaet mobbing, slik at vi fikk de svarene vi ville så utfyllende som mulig. Dette kan ha styrket kvaliteten av empirien vår, og dermed styrke validiteten.

4.4.3 Feilkilder

En feilkilde kan være at vi ikke var gode nok på å stille oppfølgingsspørsmål. Vi ønsket ikke å avbryte for mye, og da følte vi at vi ikke fikk stilt de oppfølgingsspørsmålene som vi ønsket. Dette kan muligens svekke validiteten i undersøkelsen. En annen feilkilde vi opplevde i etterkant av intervjuet kan være at vi følte at vi noen ganger at vi la spørsmålene inn i munnen på informantene. Med dette mener vi at vi muligens prøvde å peke den andre informanten inn på den første informantens svar slik at de ble mest mulig like.

5. Presentasjon av empiri

I denne delen vil vi presentere resultatene av analysen etter intervju med to informanter som er pedagogiske ledere. Vi har valgt å kalle informantene våre for Anne og Berit på grunn av at dette kan oppleves som lettere å lese enn informant A og informant B. Resultatene har vi valgt å kategorisere ut fra følgende hovedkategorier: mobbing i barnehagen, forebygging av mobbing i barnehagen og iverksetting når mobbing skjer.

5.1 Mobbing i barnehagen

Om mobbingen har forandret seg fra før til nå forteller begge informantene om at mobbing fantes før i tiden minst like mye som nå. Problemet før var nok at det ikke ble oppdaget like fort og på samme måte som det blir nå. Berit sier at hun opplever at barn som mobber nå, ikke er redde for å være synlige når de mobber. Anne forteller derimot at mobbingen i dag har utviklet seg og ikke alltid er like synlig. Nå kan mobbingen skje mer på grunn av press blant leker og reklamer rundt det.

Da vi stilte informantene spørsmål om hvor de opplever skille går mellom at barn i barnehagen erter hverandre og når mobbing skjer, fikk vi ganske klare og samstemte svar. Informantene forteller at erting er en enkelt hendelse, som ikke gjentar seg og at det er tilfeldig at dette barnet ble et offer den gangen.

«Blant barn er mobbing når et offer opplever negative handlinger av enkeltpersoner eller grupper. Dette skal også gjentas over tid. Kjennetegn på mobbing/plaging er skubbing, slåing, lugging, bli ledd av, kalt dumme ting, gjemmer ting og utestenger» forteller Berit.

Når barn blir mobbet forteller Anne og Berit at de ofte observerer ulike mønster som går igjen hos barn som mobber. Anne sier at når barna blir eldre blir mobbingen vanskeligere å se: «Mobbingen er mer skjult når barna blir eldre, og spesielt kan dette skje hos jentene. Jeg har sett eksempel på at det er hvissing og tisking, blick og utestenging. Men guttene er gjerne mer fysiske og det er lettere å oppdage mobbing blant guttene». Berit forteller også om disse forskjellene blant jenter og gutter: «Det som jeg derimot har sett de siste årene er kanskje det at det er litt jevnere. Gutter har også den såkalte jentemobbingen, og de kan ha mer av det enn vi tror» sier Berit. Hun poengterer videre at forskjellen mellom de minste og de eldste på

hvordan mobbing skjer, handler om kroppsspråk for de minste som at en ikke lager plass, snur seg og går når en annen kommer, og at det er mer språk på de eldste barna.

«Det kan handle om vennskap, makt og eierskap, eierskap til venner og leker» forteller Anne når vi snakker om årsaker til at mobbing ofte kan oppstå i barnehagealder. Hun sier at hun opplever at det er en vanskelig balansegang på å skjerme leken, men samtidig inkludere. Et eksempel er når noen barn leker fint i lag, og de ikke vil at et annet barn skal være med. Det kan da bli vanskelig for den voksne å avgjøre om barnet skal få bli med eller ikke. En kan også tenke seg om de barna ikke har så gode sosiale holdninger, og det som trengs hvis vi snakker om sosial kompetanse. Berit forteller at hun er usikker på hvorfor mobbing oppstår så tidlig som i barnehagealder. Berit trekker frem at «Vi er alle ulike individer og alle har sin personlighet som du er født med». Videre forteller hun at det går mye på den voksne om barna får «lov» til å utøve mobbing eller ikke. Det er derfor viktig at de voksne har gode sosiale samspill, og har samme kjøreregler til hva som er lov og ikke.

5.2 Forebygging av mobbing i barnehagen

Slik barnehagen jobber for å få nok kunnskap blant personalet for å kunne forebygge mobbing er ifølge Anne, at de setter av tid til temaet mobbing på personalmøter for å finne ut hvordan de kan jobbe med dette for barna. Begge informantene forteller at de har også denne handlingsplanen som de skal følge.

«Vi jobber mye med mobbing nå for tiden, barnas psykososiale miljø. Vi har satt av tid til personalmøter for å finne ut hvordan vi kan jobbe med dette for barna. Vi har også jobbet litt med mobbing før, for vi har jo handlingsplaner vi skal følge.

Pedagogisk leder har da fått disse handlingsplanene, og det er da deres jobb å formidle det videre. Man kan aldri nok om ting, det utvikler seg jo hele veien, så bare det å få en påminnelse vil friske opp hele veien hvor viktig det er. For hovedpoenget er de voksnes bevisstgjøring rundt det» forklarer Anne.

Berit er fra en «Være sammen» barnehage, og alle ansatte kan en del om dette. Hun forteller at «Være sammen» prosjektet handler om at en skal gripe inn, være en autoritativ voksen og sette grenser for barna. Videre sier hun at barna ser og leser oss voksne: «Ser barna at den voksne overser at et barn blir plaget, vil barnet mest sannsynlig bli utsatt for dette igjen. Men

er de voksne aktive og har nok kunnskap, vil de gripe inn og forhindre slike situasjoner igjen».

Blir et barn mobbet i barnehagen og barnet skal videre på skole, kan barnehagen ifølge begge informantene gi denne beskjeden videre til skolen om de har samtykke fra foreldrene.

Foreldrene skriver da under på samtykkeskjema der de gir barnehagen lov til å overføre all informasjon de har til skolen. Anne påpeker at om foreldrene ikke vil skrive under er det grunnlag for å tenke hvorfor de ikke vil, og om dette barnet faktisk blir fulgt opp på rett måte, og om det til slutt er grunn til bekymring.

Opplevelsen av mobbing vil alltid være tilstede forklarer Berit. Hun peker på at «om de voksne er på og våkne vil en oppdage mobbing, for det handler om at en ser det en vil se». Anne forteller at det alltid vil være noe form for mobbing, men at det handler om å fange det opp så tidlig som mulig før det blir noe stort utav det. Anne sier følgende om barn som kan mobbe: «Barnet skal likevel få plass og mulighet til å være gode, og ikke fotfølges hele tiden av voksne». Videre hevder Anne at det er viktig hvordan de voksne snakker sammen om for eksempel en mobbesituasjon. «En skal for eksempel aldri snakke over hodet på barna. Det er også viktig å passe på hvordan en omtaler det spesielle barnet slik at en ikke blir med på å dyrke mobbingen».

«Det finnes ikke vanskelige barn, det finnes bare barn som har det vanskelig» sier Anne. Videre sier hun at for å forebygge mobbing er det viktig at de voksne er betydningsfulle for barna, og det er viktig at alle voksne vet hva de skal gjøre og være oppmerksomme på for å kunne forebygge. Anne sier at det ofte blir tatt opp på personalmøter også, slik at barnehagen er samkjørt på hvordan de skal gå frem i slike saker. Berit forteller at de har en handlingsplan som er felles for alle barnehager i kommunen som de følger.

Handlingsplanen er laget spesielt for mobbing i barnehager. I denne handlingsplanen står det blant annet om forebygging, tiltak og hva mobbing er, og hvordan mobbing blant barn ser ut. I handlingsplanen står det også informasjon om reaktiv og proaktiv aggresjon og om at mobbing er en form for aggresjon. Ut i fra informasjonen i handlingsplanen er reaktiv aggresjon en type aggresjon som er hissig og øyeblikksorientert, som kommer av frustrasjoner eller opparbeidet handlinger som provoserer. Det er en spontan og eksplosiv/sint handling som forverres med tilskuere tilstede.

Berit forklarer at den proaktive aggresjonen handler om en negativ atferd, og at en blir stimulert av å mobbe.

Begge informantene våre forklarte at de tok grep når de opplevde at barn ble utestengt fra lek. Anne forteller om at hun fant først ut hvem det var som utestengte, og gikk i samtale med barna, både de som utestenger og den som ble utestengt. Berit henviste til kommunens handlingsplan mot mobbing, at det er denne de jobber aktivt med for å forhindre at barn blir mobbet og utestengt fra lek. «Dette med hva er erting og mobbing (plaging) blir ofte brukt i barnehagen istedenfor ordet mobbing» forklarer Berit. Begge informantene peker på at det er viktig at de voksne er aktive og at de tør å gripe inn.

5.3 Iverksetting av tiltak når mobbing skjer

Vi lurte på hva som kunne skje hvis mobbingen ikke blir tatt tak i av personalet. Annes uttalelse samsvarer godt med det Berit også forteller:

Barna kan bli skadet på lang sikt om barnehagen ikke tar tak i dette. Det kan gå ut over den psykiske og fysiske helsen, fordi barna kan bli usikre og ikke tørre være i en sosial kontekst. Barna kan i ungdomsårene utvikle en depresjon og en angst som kan ha alvorlige konsekvenser om en ikke får hjelp.

Anne påpeker også at om mobbing ikke blir tatt tak i, i tidlig alder kan det også få store kostnader for kommunene som må betale for psykolog og diverse andre instanser.

Grensen for å sette i gang tiltakene hevder begge informantene handler om i hvor stor grad mobbesaken er. Men begge påpeker likevel at det ikke er en spesiell grense om en ser noen blir mobbet eller plaget, for de voksne skal gripe inn med en gang uansett. Skjer mobbingen kontinuerlig blir det satt i gang tiltak for å få slutt på mobbingen. Berit forteller at handlingsplanen til kommunen har ulike tiltak på forebygging mot mobbing i barnehagen. Eksempler på dette kan være å skape et læringsmiljø der alle barna får delta, personalet kan prøve å hjelpe barna med konflikter som oppstår og prøve å finne løsninger med dem. Å samtale tidlig med begge parter under en mobbesituasjon og uakseptabel atferd skal gi konsekvenser, men at den voksne fortsatt er autoritativ.

«Om det er første gang vi oppdager tegn til mobbing så begynner vi å bli klar over det, vi sier ikke ifra første gang for da er det nok erting. Når vi begynner å kartlegge det,

og hvis vi ser at barnet reagerer veldig på det så gir vi beskjed. Da kaller vi inn til samtale, vi snakker ikke over barnet i garderoben. For da er det heller bedre å starte tidlig samarbeid» forteller Anne.

Begge informantene påpeker at hvis de finner ut at det er mobbing, kaller de inn til samtale hvor både foreldrene til barnet som blir mobbet og foreldrene til barnet/barna som mobber blir tilkalt. Berit sier at: «det er viktig å hjelpe begge parter - den som mobber og den som blir mobbet. Det viser seg nemlig på sikt at de ikke kommer så godt ut av det når de blir unge voksne». Berit forklarer at for å informere personalet om mobbesaker blir dette tatt opp på avdelingsmøter. Her blir de enige om tiltak, å samle informasjon og observerer barna. Noen ganger vil det ta lengre tid på å tilrettelegge situasjonene, på grunn av at det ikke alltid kan være så lett å oppdage. Det en må gjøre da for å oppdage det fortest mulig er å være tett på barna i en periode når en observerer, forklarer Berit. Samtidig forteller hun at noen mobbesaker er veldig åpenlyst, og at en ikke trenger mye tid for å kartlegge og observere situasjonene.

6. Drøfting

I denne delen skal vi drøfte resultatene av empirien opp mot teorien vi har funnet. Vi har delt opp dette kapitlet i to hovedkategorier: Først vil vi drøfte hvordan fenomenet mobbing kan forstås i barnehagen. Deretter vil vi drøfte hvordan barnehagelærer kan jobbe med forebygging og tiltak i forhold til mobbing.

6.1 Hvordan forstå fenomenet mobbing i barnehagen?

Det synes som tema om mobbing i barnehagen generelt har hatt lite fokus både i utdanningen, på forskningsfeltet og i samfunnsdebatten. Derimot virker det som at fokuset på mobbing i skolen har vært større. I skolesammenheng vil navnet Olweus og Olweusprogrammet trolig være kjent. For å få innblikk i hvordan barnehagelærere forstår fenomenet mobbing i barnehagehverdagen har vi stilt spørsmål til barnehagelærer om nettopp dette.

Informantene, Anne og Berit, formidler at de opplever at mobbing blant små barn i barnehagen eksisterer. Berit sier at «opplevelsen av mobbing alltid vil være til stede». Samtidig formidler hun at det er avgjørende at de voksne er «på» og våkne for at mobbing skal oppdages. En av konklusjonene Grimeland (2015) gjorde var også at det må være en rød tråd mellom voksnes handlinger, og holdninger i møte med mobbeproblematikk i barnehagen. Både Berit og Anne har relativt lang fartstid i barnehagen, og vi stilte oss undrende til informantene om de syns mobbingen har forandret seg gjennom årene. De peker også på at forskjellen muligens kan være at mobbing ikke ble oppdaget like fort før som den kan gjøre i dag. Både Berit og Anne var samstemte om at fantes like mye mobbing før som nå. På den ene siden trekker Berit frem at mobbingen i dag oppleves å være mer synlig, at barna ikke er redde for å bli sett når de mobber. På den andre siden påpeker Anne at mobbingen i dag har utviklet seg, og at det er mye press rundt barna med leke-reklamer, merker og det å skille seg ut. Hva som gjør at mobbingen i dag oppleves å være mer synlig, og at barna ikke virker redde for å bli sett når de mobber kommer ikke tydelig frem i funnene fra vår undersøkelse. Muligens kan synlig og uredd mobbing forklares ut fra at det ikke er noen tradisjon for å kalle barnehagebarns atferd som mobbing. For eksempel legger Christoffersen (2014, s. 94) til grunn at barnehagebarn ikke har noe særlig forhold til ordet mobbing, fordi voksne og pedagoger unngår å bruke dette ordet, og heller definerer det som «erting» eller «irriterer». Ordet mobbing kan dermed få en annen betydning blant både voksne og barnehagebarn på grunn av deres ordforråd og handlingsmønster (Christoffersen, 2014, s. 95). Dersom voksne i

barnehagen skal forstå fenomenet mobbing og kunne håndtere mobbing blant barn er det nærliggende å tro at ordet mobbing burde brukes mer inn i barnehagehverdagen. Dersom barn mobbes krever dette at voksne i barnehagen tar mobbing på alvor, og forstå hvilke konsekvenser det kan gi for barn. Trolig kan et fokus på barnehagelærerens systematiske observasjoner som løpende protokoll, loggføring, og praksisfortellinger være en god måte å avdekke mobbing på (Sandsleth, 2007, s. 90).

Da vi spurte informantene hva de mente var forskjellen på erting og mobbing, var de tydelige på at de forstår erting som noe som skjedde et tilfeldig barn, og som ikke gjentok seg. Høiby og Trolle (2012, s. 20) forteller at erting ikke er like pågående som mobbing, men at erting også kan oppleves tungt og vondt. På en annen side hevder Helgesen (2014, s. 86) at erting og mobbing blir noe av det samme, samtidig som det er ulikt. Når barna krangler ender det ofte med at leken blir avsluttet i stedet for at noen blir utestengt. Dette kan muligens skjule at mobbing finner sted. Mobbing kan ofte starte med sjenerende erting (Høiby og Trolle, 2012, s. 20). Informantene Anne og Berit trekker frem at de forstår mobbing som om at samme person opplever negative handlinger gjentatte ganger. Dette støttes opp mot teorien til Sandsleth (2007, s. 33) som trekker frem Dan Olweus sin definisjon om mobbing. Denne uttalelsen er den mest kjente og går slik: «En person er mobbet eller plaget når han eller hun gjentatte ganger over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer». Det at erting også kan oppleves som tungt og vondt kan ikke betviles. Likevel bringer trolig informantene inn et viktig perspektiv i forhold til hvordan mobbing kan forstås når de så tydelig skiller mellom erting og mobbing. Dette kan peke i retning av at barnehagelærere kan stå i fare for å enten bagatellisere, eller overdrive barns atferd dersom de ikke er tydelige på skille mellom hva som bør forstås som erting og mobbing.

Mobbing kan foregå på ulike måter. Informantene påpeker at mobbing også kan skje mellom to individer eller en hel gruppe mot en. Helgesen (2014, s. 19-20) hevder også at mobbing skjer mellom to individer der det gjerne er en aggressiv, og en svak personlighet. Hun påpeker derimot at mobbing også kan utføres av en gruppe, men at det er en som leder an. Resten av gruppen blir da medhjelpere for den som blir mobbet eller den som mobber. Denne form for mobbing finnes også i barnehagen, hvor Anne og Berit forteller om at et barn kan utestenges ved tisking, hvisking og blikk fra andre.

Informantene ble spurt om de visste om noen årsaker til at mobbing skjer i barnehagealder. Anne svarte da følgende: «Det kan handle om vennskap, makt og eierskap, eierskap til venner og leker». Å finne en god balansegang mellom å inkludere men samtidig skjerme leken kan for en barnehagelærer være utfordrende, påpeker Anne. Idsøe og Roland (2017, s. 33) peker på et eksempel hvor å grabbe leker fra et annet barn, ofte bare er en normal atferd for små barn. Skjer dette gjentatte ganger med samme barn kan en begynne å reagere, og tenke om det kan være en begynnende start på en mobbeatferd. Dette kan være en type atferd eller situasjon som er verdt å være observant på. Slik vi tolker teorien i denne sammenheng kan dette bety at dette med å ha eierskap til leker kan føre til konflikter som kan utarte seg til mobbing om den voksne ikke følger godt nok med. Rørnes (2007, s. 29) hevder at konflikter kan utarte seg til mobbing om konfliktene ikke blir tatt på alvor. Dette kan bety at selv om konflikter mellom barn kan virke små, og uskyldige bør en ta tak i dem med en gang for at det ikke skal utarte seg til mobbing. Slik Rørnes hevder er det slik at barn som opplever plaging psykisk, eller fysisk 2-3 ganger i måneden er det å forstå som mobbing. Et perspektiv vi ser dette fra er at vi opplever at noen barn kan ha vanskeligheter for å si ifra om det opplever gjentatte negative handlinger, barna kan bli usikre og heller trekke seg unna. Lund (2015, s. 17) støtter dette med å påpeke at barn som opplever mobbing kan trekke seg tilbake i en travel barnehagedag for å unngå konflikt. Berit fortalte at hun var usikker på hva årsaken til at mobbing skjer i så tidlig som i barnehagealder, men hun sier: «Vi er alle ulike individer, og alle har sin personlighet som du er født med».

6.1.1 Er det noe mønster på mobbing?

Vi undret oss over om det er noen mønster på mobbingen, og spurte Anne og Berit om dette. Berit kommenterte forskjellen på de eldste og de yngste sine mobbe-mønster var at de eldste bruker mer språk, mens de yngste trer frem med kroppsspråk. Ut i fra dette perspektivet kan informantenes erfaringer sees i lys av teorien til Helgesen (2014, s. 27). Hun hevder nettopp at de yngste barna bruker kroppsspråk, noe som kan forstås som direkte mobbing. I likhet med Helgesen (2014) utdypet også Idsøe og Roland (2017, s. 14) at i 2-4 års alderen kan barna begynne å utføre negative handlinger som for eksempel bite, sparke, dytte og ta leker fra andre. Ulik maktforhold kan utvikle seg når barna blir eldre. Om det samme barnet også nå blir utsatt for negative handlinger av andre, kan en etterhvert se et mønster på disse handlingene.

I henhold til det Helgesen (2014, s. 26) trekker frem mobber de eldste på en annen måte, ettersom de har utviklet et verbalspråk. Verbalspråket gir ikke bare gode samtaler, men kan også gi trusler mot andre barn. Ifølge Helgesen (2014, s. 19) er det mange som opplever det som sjokkerende å høre at barn i barnehagealder kan knyttes til begrepet mobbing. Dette er i tråd med det Rørnes (2007, s. 161) påstår, om at det er vanskelig å forestille seg at små barn kan påføre andre psykisk og fysisk smerte. Vi forstår denne teorien som at det kan være vanskelig for både voksne i og utenfor barnehagen å forstå, at små uskyldige barn kan utøve negative handlinger som kan gi følge av mobbing. Det kan være på grunn av at folk ikke tenker at slike hendelser ikke forekommer i barnehagen.

Annes erfaringer er at når barna blir eldre kan det ofte være vanskeligere å oppdage mobbingen, dette skjer spesielt hos jentene som for eksempel utestenging, hvisking og blikk. Ut i fra teorien fastslår Helgesen (2014, s. 26) at mønster i mobbeatferd kan sorteres i tre kategorier for mobbing. Den første kategorien omhandler verbal mobbing. Dette går på språket, som ofte kan knyttes til trusler. Den andre er den såkalte «jentemobbingen» som også Anne viser til, og den kan ses på som indirekte mobbing. Dette forklares som en mer erfaren form når det kommer til mobbing. Med dette menes da at mobberen får mobbingen til å se ut som om det ikke menes noe med det, som gjør at mobbingen blir mer skjult. Utfordringene for barnehagelærerne kan med dette være at mobbingen blir vanskeligere å oppdage og ta tak i.

Høiby og Trolle (2012, s. 22) forklarer at indirekte mobbing kan handle om at et barn ikke får være med, og støtes ut fra en gruppe. Selv om denne form for mobbing er mindre synlig vil den kunne skade like mye på et annet menneske som direkte mobbing kan gjøre. Videre påpeker Anne at mobbing blant gutter kan være lettere å oppdage, fordi de ofte er mer fysiske. Helgesen (2014, s. 26) trekker frem den siste av de tre kategoriene, som er fysisk mobbing. Eksempler på denne kategorien er å slå, sparke, og kaste ting på andre. Berit har også disse oppfatningene av hvordan gutter og jenter mobber, men derimot forklarer at hun opplever mobbingen som mer likestilt. Berits erfaring handler om at det er viktig å ha et våkent blikk på både gutter og jenter når det kommer til indirekte mobbing. Før var det kanskje jentene som mobbet skjult, men at Berit nå ser at gutter også kan gjøre dette.

Rørnes (2007, s. 162) trekker frem den egosentriske livsfasen som går ut på at barn ikke alltid forstår at holdningen deres kan føre til konsekvenser for andre. Her er de voksne sin rolle

viktig. Ut i fra teorien til Rørnes (2007) forstår vi det som at en ubevisst holdning blant barn kan for eksempel være utestenging. Vi forhørte oss med informantene om hva de gjorde om de opplevde utestenging i barnehagen. Både Anne og Berit fortalte at de grep inn direkte om de oppdaget at noen ble utestengt fra for eksempel lek. Anne forteller videre at hun først og fremst prøver å finne ut hvem som utestenger, og deretter gå i dialog med begge parter. Berit forteller derimot at de aktivt bruker en handlingsplan som er felles for alle barnehager i kommunen. Det er for å forsikre seg om at alle ansatte vet hva de skal gjøre om noen barn opplever å bli utestengt. Samtidig hevder begge informantene i likhet med Rørnes (2007, s. 162) at «de voksne hele tiden må være pålogget å tørre å gripe inn i situasjoner der utestenging forekommer». Slik vi forstår denne teorien og våre informanter er at voksne må jobbe aktivt hele tiden for å få barn inn i gode lekemiljøer som kan gjøre at utestenging reduseres.

6.2 Hvordan kan barnehagelærer jobbe med forebygging og tiltak i forhold til mobbing.

«Det finnes ikke vanskelige barn, det finnes bare barn som har det vanskelig» siterte Anne da vi spurte om hvordan barnehagelæreren kunne jobbe for å forebygge mobbing. Anne påpeker videre at voksne har en stor rolle for barna når det kommer til å forebygge mobbing. Da er det spesielt viktig at de voksne er oppmerksomme og hele tiden har et våkent blikk. I tråd med dette har Høiby og Trolle (2012, s. 20) en måte å være oppmerksomme voksne på. Her forklarer de at voksne må passe på hvordan de oppfører seg, og hvordan de uttaler seg når barn er i samme rom. Barn klarer ikke alltid å skille mellom humor og alvor, de kan da oppleve utrygghet. Helgeland og Lund (2016, s. 24) tilføyer også lignende teori om at barn har ulike sårbarheter og erfaringene er forskjellige. Dette kan føre til at barna opplever det som krenkende å høre at noen kaller en for dum, selv om det kanskje er ment som humor. Krenkelse kjennetegnes ifølge Lund (2015, s. 10) som en måte å beskrive mobbing og negative handlinger på.

Berit henviser til handlingsplanen fra kommunen som arbeid mot forebygging av mobbing. Det synes som hun opplever å finne hjelp i handlingsplanen, fordi det er notert hva barnehagen og barnehagelæreren skal fokusere på å gjøre for å forebygge mobbing, hvilke tiltak blir satt i gang, og hvordan mobbingen ser ut. Videre peker Berit på proaktiv og reaktiv aggresjon som står i handlingsplanen, der står det også at mobbing er en form for aggresjon. Berit påpeker at reaktiv aggresjon er en spontan, hissig, og eksplosiv handling som kan

komme av opparbeidet irritasjon, men også at en tolker det andre sier som negativt. Videre forklarer hun proaktiv aggresjon på den måten at en har en negativ atferd, og at de negative handlingene gir dem en stimulans og en slags belønning for å være vonde mot andre. Ut i fra dette hevder Høiby og Trolle (2012, s. 52) at det er viktig å kunne skille barnet fra de negative handlingene som er gjort, for å bygge positive relasjoner blant voksne og barn. Samtidig mener Rørnes (2007, s. 161) at foreldrene og barnehagen har et ansvar for å velge om en «vil» se de grufulle handlingene barn kan utøve, uavhengig av hvilken alder de er i.

Vi undret oss over hvordan personalet jobber for å forebygge mobbing i barnehagen, og hvordan de følger med på om personalet har nok kunnskaper om mobbing. Berit påpeker at barnehagen hun jobber i er en «være sammen» barnehagen, og at dette er noe alle ansatte kan noe om. Berit forklarer at «være sammen» er et prosjekt som handler om å gripe inn tidlig, og være en autoritativ voksen for barna. Dette samsvarer med det Ertesvåg (2016, s. 166) sier om «være sammen» programmet. Hun beskriver at målet med programmet er å bedre den sosiale utviklingen hos barn, utvikle egenomsorgen hos barna, forebygge og minske atferdsproblemer. Spesielt handler «være sammen» om tidlig innsats, den autoritative voksen rollen og implementeringskvaliteten. Idsøe og Roland (2017, s. 95-96) beskriver implementering som at en skal bruke de ulike programmene inn i praksis. For at kunnskapen om tiltak og forebygging skal kunne bli en del av barnehagehverdagen, må personalet jobbe med å forstå handlingen bak på hvorfor barn mobber.

En annen måte å forebygge på er ifølge Høiby og Trolle (2012, s. 48) å bruke «jeg» budskapet. Jeg budskapet går ut på at barna lettere kan forholde seg til den voksne som en uttrykker følelser eller behov til. «Jeg vil at du skal slutte å slå nå» kan oppleves bedre ut enn «du» budskapet «du må slutte å slå hele tiden». Voksne bør tenke seg om hvordan en ordlegger seg og hvordan tonefallet i stemmen er, for å ikke virke negative og minske trivselen blant barn og voksne. Høiby og Trolle (2012, s. 49) påpeker at bruken av dette lettere kan oppfattes som at de blir anklaget for noe. Teorien om «jeg» og «du» budskapet opplever vi som en positiv og en negativ uttalelse av en handling. Å ha et «jeg» budskap opplever vi skaper en fin men samtidig klar beskjed om at nok er nok. «Du» budskapet kan oppleves som skremmende og truende for barna, og er negativt ladd.

6.2.1 Samtale med barn

Å kunne samtale med barn hevder Idsøe og Roland (2017, s. 48) er viktig, fordi det kan være med på at barna forstår at mobbing er et alvorlig tema. Videre påpeker de at forebygging av mobbing kan samarbeides mellom voksne og barn, som kan føre til at barna blir mer trygge i sitt miljø og at ingen heller skal føle seg utenfor. Et forebyggingsmaterial som Høiby og Trolle (2012, s. 82) viser til, er dette med å lære barna å si «stopp» hvis de opplever å ha fått nok av noe eller noen. Det er også viktig å lære seg å stoppe når du hører noen sier «stopp» til deg. Vi forstår denne teorien som et nyttig verktøy å lære barna. Dette er på grunn av at det kan gjøre dem mer bevisst på å si ifra, og forstå når du faktisk har gått over streken hos en annen, i og med at alle er forskjellige og tåler ulikt. Høiby og Trolle (2012, s. 71) påpeker at gruppesamtale med barna kan være hjelpsomt, men den som er mest verdifull er kanskje når en snakker sammen med barnet en til en. Det er her en virkelig finner svar på hva som oppleves av barnet og hva en må endre på. På en side er det positivt å ha gruppesamtale med barna, fordi da kan de bli tryggere i hverandres selskap. På en annen side kan gruppesamtaler være negativt med tanke på om mobber og offer er i denne gruppen. Det kan da kan det være at offer opplever det truende å sitte ansikt til ansikt til den som mobber, og ikke tør å si hva som egentlig foregår. En til en samtale kan være positivt fordi, en får ro og fred og barnet får mulighet til å snakke om saken akkurat slik den er. På en annen side er det viktig å huske på at om en har en til en samtaler skal en sette det inn i en kontekst. Vi tenker det er viktig at barnet ikke opplever dette som et avhør, men en samtale. En kan da gjerne ta samtalen i en leksituasjon der den voksne og barnet sitter og leker sammen og samtaler om temaet. Lund (2014, s. 115) påpeker at det uansett er viktig at barna opplever medvirkning, og at de opplever at de voksne viser dem respekt og anerkjennelse.

Et spørsmål vi spurte informantene våre om var hvilke tiltak som ble satt i gang når mobbing oppstår i barnehagen. Både Berit og Anne kommenterte at tiltakene de satte i gang var avhengig av hvor stor mobbesaken var. Begge mente også at det var viktig å gripe inn med en gang en fikk øye på mobbesituasjoner. Men at om mobbingen skjedde ofte ville de sette i gang større tiltak som førte til at mobbingen til slutt ble over. Sandsleth (2007, s. 109) hevder at forebyggende arbeid er det viktigste verktøyet for å få gode resultater til tiltakene mot mobbing.

6.2.2 Sosial kompetanse

Høiby og Trolle (2012, s. 43) påpeker at forebygging av mobbing begynner hos personalet, der de bruker sin personlighet og kunnskap om faglighet. Personalet skal forsikre at barn føler seg trygge til en hver tid, og at de har det morsomt som en barnegruppe. Anne forklarer at måten hun forsikrer seg om at resten av personalet vet hva de skal gjøre under mobbesituasjoner, blir at mobbing jevnlig blir tatt opp på personalmøter. Hun opplever det som positivt å få påminnelser om hvor viktig arbeid mot mobbing er, på grunn av at mobbingen hele tiden utvikles. Berit forklarer at det er viktig å tenke på hvordan barna leser de voksne. Overser voksne barn som blir utsatt for negative handlinger, og barnet ser at den voksne ikke bryr seg, kan barnet da gjøre slike ting igjen fordi de ikke opplevde noen respons. Barnet som er offeret vil mest sannsynlig bli plaget igjen. Dette samsvarer med Høiby og Trolle (2012, s. 60) sin teori om hvordan pedagogen skal møte barna, og hvor engasjerte de bør være. Det er viktig at de viser empati overfor barna hele tiden, fordi hvordan pedagogen opptrer kan påvirke barnets liv. I likhet med Høiby og Trolle (2012) har også Lund (2014, s. 115) en lignende teori om at barna føler på seg om de voksne vil dem godt. Dette kan være på måten de voksne bruker kroppsspråket sitt for å uttrykke seg, og hvordan de berører dem.

I tråd med Rammeplan skal alle oppleve å være i et godt felleskap med andre voksne og barn. Barna skal støttes til å få god selvfølelse og ivareta egne og andres behov (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 22-23). Rammeplan trekkes til både det Anne og Berit hevder om at sosial kompetanse er viktig for arbeidet mot mobbing i barnehagen, for å ivareta barnas sosiale samspill. Rammeplanen hevder at barns trivsel, livsglede og mestring alltid skal være i fokus i barnehagen. Den skal også bidra til å utjevne sosiale forskjeller blant barn (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 12). Lamer (1997, s. 19) sitt synspunkt på sosial kompetanse går ut på blant annet å håndtere å kunne være sammen med andre folk. De barna som ikke klarer å utføre de sosiale kravene, kan gjøre mulighetene større for tap av status, avvisning og mer kritikk av voksne. Dette kan medføre at slike barn blir et lett offer for mobbing. Slik vi forstår teorien er sosial kompetanse det som utgjør om barn kanskje lettere kan bli utsatt for mobbing, og om de sosiale kravene er svekket. Derfor opplever vi det er viktig å jobbe kontinuerlig med disse kravene, for å opprettholde gode sosiale kompetanser i gruppen. Et annet synspunkt om sosial kompetanse har Kristensen (2014, s. 36) der hun trekker frem at en har ulike holdninger, kunnskaper og ferdigheter som en må kunne håndtere for å komme godt ut av sosiale miljøer. Siste synspunkt har Rørnes (2007, s. 25) hvor hun tar

for seg at sosial kompetanse har en stor innvirkning på hvordan en føler seg og hvordan en blir formet som person. Barna må lære å kjenne på egen styrke, men også konsekvenser for å lære seg å kunne takle konflikter. Konflikter er viktig for barna å lære seg fordi, da klarer de å finne gode løsninger og strategier på hvordan en håndterer ulike konflikter. Høiby og Trolle (2012, s. 23) snur på det og hevder at en må kunne skille mellom konflikter og mobbing. De beskriver konflikt som en uenighet og at det ikke nødvendigvis er et offer men at det hele heller handler om hvem som hadde den «bilen» først.

Arbeid med sosial kompetanse er ifølge Kristensen (2014, s. 45) at en skal jobbe med de ressursene barna har, og at en har et positivt syn på barna. Videre hevder hun at mobbing blir sett på som noe negativt, og at en da må ha negative syn på barnas handlingsmønstre i tillegg. Kristensen (2014, s. 46) hevder også at noen barnehagelærere kun har et positivt syn på barna og ikke tør å stå i det om mobbing oppdages, at en bare lukker øynene når mobbing skjer. Når barna har en god atferd er det viktig ifølge Kristensen (2014) at de blir anerkjent med det, og at personalet ikke bør være redde for å gripe inn når de oppdager at uoverensstemmelser blant barna. Berit forklarer at voksne må kunne være våkne og pålogget om en skal kunne oppdage mobbing. I likhet med Berit mener Anne at det alltid vil være noen former for mobbing, det handler bare om å være nok observante til å kunne ta tak i det med en gang før det blir en større sak.

Empati er noe av det mest grunnleggende for å forebygge mobbeatferd, og å ha empati for andre menes med at barn og voksne speiler seg i andres følelser. Det er viktig å lære barna empati i barnehagen for at de skal kunne utvikle gode sosiale ferdigheter. Empati handler om at en skal hjelpe andre om det er behov, og sette seg inn i andres situasjoner (Idsøe og Roland, 2017, s. 61). Anne viser til et eksempel om mangel på empati som handler om når barn leker fint i lag, og at et annet barn ikke får lov til å være med. På den ene siden hevder Anne at det blir vanskelig for den ansatte å beslutte om barnet skal få være med inn i leken eller ikke. Til tross for dette har de voksne et ansvar ifølge Høiby og Trolle (2012, s. 46) som hevder at alle barn skal oppleve trivsel og trygghet når det for eksempel kommer til lek. På den andre siden kan vi tenke oss at de barna som ikke lar den utenforstående være med i leken kan ha mangel på empati. Selv om dette kan være tilfelle forteller Høiby og Trolle (2012, s. 47) at det er større sjans for at risikoen for mobbing synker, når fellesskapet er inkluderende nok.

Som nevnt tidligere fortalte Anne om blant annet vennskap og eierskap kan være årsaker til mobbing. Ut i fra dette trekker Høiby og Trolle (2012, s. 83) frem vennskap som et grunnleggende fokus og at barna skal forstå at de skal behandle hverandre bra, lære å lytte til hverandre og opparbeide tillit. Samtidig trekker Lund (2015, s. 44-45) frem at det er de voksne sitt ansvar for at barn skal få sjansen til å utvikle gode vennskap. Å støtte barn som har problemer for å skaffe seg venner er en viktig del personalets arbeid mot at alle skal oppleve tilhørighet.

6.2.3 Samarbeid med foreldre

I Rammeplan (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 29) står det at barnehagen skal ha et godt samarbeid med foresatte, de skal ivareta barns behov for, lek, omsorg og fremme danning og læring for å skape god utvikling hos barna. Samarbeid med foreldre er generelt viktig, også når det kommer til arbeid med forebygging og tiltak i forhold til mobbing. Ansvaret for å opprettholde kontakt med foreldre har barnehagen påpeker Idsøe og Roland (2017, s. 86). Foreldresamarbeidet skal skje både individuelt og på gruppenivå i foreldrerådet og samarbeidsutvalget. Hensikten med å ha et foreldreråd og samarbeidsutvalg er at det skal være lettere for foreldre å ta kontakt med barnehagen om det skulle være saker de ønsker å ta opp. Foreldrerådet handler om hva foreldrene er opptatt av, og at en skal gjøre samarbeidet mellom barnehage og hjem bra slik at de skaper et godt barnehagemiljø for alle parter. Samarbeidsutvalget tar for seg saker som handler om barnehagen innhold. Det skal være rådende, og støttende for begge parter (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 30). I likhet med Kunnskapsdepartementet (2017) stiller vi oss positive til at foreldrerådet og samarbeidsutvalget skal være med på å bygge barnehagen bedre, og at begge parter er samstemte om barns beste i barnehagen. På en annen side kan det muligens være noen foreldre som kan få problemer med å ta opp saker i foreldrerådet fordi de er redde for hva de andre foreldrene vil si om dette.

Anne påpeker at når de opplever negative handlinger for første gang, ønsker de ikke å informere foreldrene med det samme. De observerer for å finne ut hva som ligger til grunn før de eventuelt tar kontakt med foreldre til begge parter. Berit på sin side påpeker også at det er viktig at begge parter får den hjelpen de trenger, både mobber og «offer». Utarter de negative handlingene seg til å bli en mobbesak er det viktig som Idsøe og Roland (2017, s. 86) trekker frem at når mobbesituasjoner oppstår skal foreldregruppen informeres så tidlig som mulig om hva som har skjedd. Slik vi forstår denne teorien skal en ikke gå ut med hvem som blir

mobbet og hvem som er mobberen, men heller gi informasjon om at det har oppstått en situasjon i gruppen. Berit i likhet med Anne velger å informere personalet om mobbesituasjonene, og tar det derfor opp på avdelingsmøter. Her blir de enige om tiltak, samle informasjon og observere de utsatte barna før de i neste steg tilkaller foreldre fra begge parter til et møte.

Slik som Sandsleth (2007, s. 76) hevder har foreldre en viktig rolle, og deres holdninger har stor påvirkningskraft på hvordan barna deres former seg. Foreldre kan ha stor makt når det kommer til å klare å kunne stoppe en mobbesituasjon. Problemet er om barn opplever mye kjeft, bråk og hard disiplin hjemme, kan det legge føringer til at et barn kan bli en mobber fordi foreldrene ikke er særlig gode forbilder for sine barn (Sandsleth, 2007, s. 77). Våre synspunkt i denne teorien er på en side at barnet kan velge å mobbe på grunn av at det ikke blir sett nok i hjemmet, og at en ikke får respons på sine handlinger. I motsetning til de foreldrene som har hard disiplin på sine barn, er det også foreldre som kan virke for overbeskyttende. Dette kan resultere i at barnet blir redd og usikker på seg selv, og kan dermed bli et lett «bytte» for mobberne (Sandsleth, 2007). Derfor ser vi på det som viktig å finne en god balanse som passer for barn og foreldre.

7. Avslutning og konklusjon

I denne oppgaven har vi tatt for oss problemstillingen: «*Hva gjør barnehagelæreren for å forebygge mobbing, og hvilke tiltak blir satt i gang når mobbing skjer*». Vi har gjennomført to kvalitative intervjuer med to forskjellige pedagogiske ledere i barnehagen, og resultatene fra undersøkelsen vår har vi drøftet i lys av teori som omhandler mobbing. Vi har ikke funnet svar på hva barnehagelærere generelt gjør i arbeidet mot mobbing, men derimot fått svar på hva noen få barnehagelærere gjør.

Vi opplever å ha funnet gode svar på problemstillingen vår. Ut i fra både teori og empirien har vi funnet ut av at begge informantene og teoriene har samme oppfatning av hva mobbing kan defineres som. De forteller at mobbing som gjentatte negative handlinger mot et og samme barn. Begge informantene våre trekker frem at mobbing skjer i barnehagen til enhver tid, det handler bare om å ta tak i det når det skjer. Mobbing fantes like mye før som nå, men informantene forklarer mobbingen som en litt annen enn før. Hva som er årsaken til at mobbing skjer i barnehagen kan være vanskelig å si. Men Anne formidler at hun tror at: «Det kan handle om vennskap, makt og eierskap, eierskap til venner og leker». Å ha eierskap til leker og venner kan da føre til konflikter blant barna, dette er et av funnene i vår forskning.

Funnene viser blant annet at mobbing starter i barnehagen. For å forebygge mobbing har vi funnet ut at det for det meste handler om personalet, og barnehagens arbeid for å forhindre mobbingen. Informantene våre forklarte også at vi nå har bedre metoder for å oppdage mobbing, som for eksempel «Være sammen» pakken, og systematiske observasjoner. Funn viser også at samtale med barn også kan være et forebyggingsmaterial, på grunn av at en har mulighet til å komme mer innpå barnet og ha mulighet til å være en trygg base for dem, men også for å kunne få dem til å forstå hvor alvorlig mobbing er. Empati som er en del av den sosiale kompetansen, er et av det mest grunnleggende for å forebygge mobbing. Når barna har empati utvikler de sine sosiale ferdigheter, som handler om å være villige til å hjelpe andre, og å sette seg inn i andre sine situasjoner (Idsøe og Roland, 2017, s. 61).

Et annet funn viser at samarbeid med foreldre er vesentlig viktig for å skape et godt miljø for barnet, både i hjemmet og i barnehagen. Vi fant også ut at de voksne har stor påvirkningskraft, noe som gjør at en alltid må tenke på hvordan en handler, og hvilke holdninger en har når det er barn i samme rom som en voksen.

Vi konkluderer med at mobbing trolig alltid vil være til stede i barnehagen. Men for at barnehagelæreren skal kunne gripe tak i – og kunne jobbe forebyggende med mobbing, krever det at personalet må være våkne og villige til å erkjenne at mobbing kan oppleves også i barnehagen. Vi konkluderer også med at barnehagelæreren for å forebygge mobbing bruker tid og ressurser på begge parter i en mobbesituasjon. Altså at både mobber og den som blir mobbet får hjelp. Det kan synes som at mobbing er et tema i barnehagen, og begge informantene trekker frem at de bruker en bestemt handlingsplan mot mobbing som forebyggende arbeid. De har også mobbing jevnlig som tema på personalmøter slik at de ansatte hele tiden holder seg oppdatert. Etter arbeid med denne oppgaven har vi opplevd at det er vanskelig å skille forebygging og tiltak da de går inn i hverandre. Selv om vi har funnet noen tiltak viser funnene og teori at vi har funnet mest om forebyggende arbeid mot mobbing. Mange av metodene opplever vi kan brukes som både tiltak og forebygging, for eksempel samtaler med barn. Samtale med barn kan handle om forebygging hvis de voksne opplever at et barn begynner å opparbeide en negativ holdning som ikke er ønsket i barnehagen. Det kan også være et tiltak og et forebyggingsmaterial etter mobbingen har oppstått, for å få dem til å forstå at slike holdninger er uakseptable.

Vi opplever at mobbing bør komme mer inn i pensum og inn i barnehagen, ettersom vi har oppdaget mange funn som representerer at mobbing faktisk kan skje i alle aldre i barnehagen. Denne oppgaven har gjort at når vi kommer ut som barnehagelærere har vi kunnskaper om hva vi kan gjøre hvis vi opplever tegn til mobbing. En må også være villig til å innse at mobbing oppstår, og at en må være en tilstedeværende voksen. De voksne i barnehagen må være modige nok til å stå i mobbesaker, de må også vite hva og hvordan de skal handle når mobbing skjer.

8. Litteraturliste

- Bergsland, M. D., & Jæger, H. (2014). Bacheloroppgaven. I M, D. Bergsland., & H. Jæger (Red.), *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. (1.utg., s.51-87). Oslo: Cappelen Damm.
- Brinkmann, S., & Kvale, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Christoffersen, D. D. (2014). Hva har dere gjort med henne? En tekst om et intervensjonsforløp. I M, B. Helgesen (Red.), *Mobbing i barnehagen: Et sosialt fenomen* (1.utg., s. 92-113). Oslo: Universitetsforlaget
- Dalland, O. (2017) *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ertesvåg, S. K. (2016) Andre tiltak for barnehage og skole. I S, K. Ertesvåg, H. Eng, I, Frønes, & J. Kjøbli (Red.), *Inkludering og utvikling: Forebyggende intervensjoner i barnehage og skole* (1.utg., s.161-175). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Grimeland, A. B. (2015). Å forebygge mobbing i barnehagen: Pedagogiske ledere har et viktig ansvar. (Bacheloroppgave, Høgskolen i Sogn og Fjordane). Hentet fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/302231/Grimeland_Astrid%20Bakke.pdf?sequence=1&isAllowed=y&fbclid=IwAR21DqPIGKTIxAOpejVYoDdYs2f339HskJb5sti1AobpA4ndVO_ism0QeE
- Hansen, J. M. W., Helstad, C. W., Jacobsen, C., Kristiansen, A., Pettersen, H. E. M., & Westerberg, J. A. (2017, 15. februar). *Det er nødvendig med økt fokus på mobbing i barnehagen*. Hentet fra: https://www.barnehage.no/artikler/det-er-nodvendig-med-okt-fokus-pa-mobbing-i-barnehagen/427226?fbclid=IwAR2P01BhFi4uBNJTU3BTS1vfo5JTgZlV_FicL0hOLIXDhKP2BcYcJu_0DrQ
- Halkier, B. (2010) *Fokusgrupper*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Helgeland, A., & Lund, I. (2016) *Mobbing i barnehagen: Anerkjennelse som forebygging*. Oslo: Pedlex.
- Helgesen, M. B. (2014). Hvordan kan mobbing forstås?. I M, B. Helgesen (Red.), *Mobbing i barnehagen: Et sosialt fenomen* (1.utg., s. 19-31). Oslo: Universitetsforlaget.
- Helgesen, M. B. (2014). Mobbing sett med nye øyne. I M, B. Helgesen (Red.), *Mobbing i barnehagen: Et sosialt fenomen* (1.utg., s. 74-91). Oslo: Universitetsforlaget.
- Høiby, H., & Trolle, A. (2012). *Stopp ertingen: Arbeid med inkluderende miljøer i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Idsøe, C. E., & Roland, P. (2017). *Mobbeatferd i barnehagen: Temaforståelse - forebygging - tiltak*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Kristensen, M. Ø. (2014). Kampen om mobbebegrepet. I M, B. Helgesen (Red.), *Mobbing i barnehagen: Et sosialt fenomen* (1.utg., s. 32-51). Oslo: Universitetsforlaget.

Kunnskapsdepartementet (2017). *Rammeplan for barnehagen: Innhold og oppgaver*. Hentet fra: <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

Lamer, K. (1997). *Du og jeg og vi to!*. Oslo: Universitetsforlaget.

Lund, I. (2014). Tydelige og varme voksne i møte med mobbing i barnehagen. I M, B. Helgesen (Red.), *Mobbing i barnehagen: Et sosialt fenomen* (1.utg., s. 114-127). Oslo: Universitetsforlaget.

Lund, I. (2015). «*De er jo bare barn*»: *Om barnehagen og mobbing*. Oslo: Pedlex.

Rørnes, K. (2007). *Det motstandsdyktige «mobbeviruset»*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Sandsleth, G. (2007). *Mobbing: Forstå, bekjempe, og forebygge*. Oslo: Gyldendal.

9. Vedlegg

9.1 Vedlegg 1, Informasjon og Samtykkeskjema

Til pedagogiske leder/styrer i barnehagen

Forespørsel om deltakelse i bachelorprosjekt

Vi er to bachelorstudenter ved HVL Stord på barnehagelærerutdanningen. Tittelen på bacheloroppgaven er «*Hva gjør barnehagelæreren for å forebygge mobbing, og hvilke tiltak blir satt i gang når mobbing skjer*». For å finne data til studien vår ønsker vi å ha et kvalitativt forskningsintervju med pedagogisk leder/styrer i to ulike barnehager i to kommuner.

Bakgrunn og formål

I dette arbeidet vil vi finne mer ut om det forebyggende arbeidet i barnehagen om mobbing. Vi vil også finne ut av hvilke tiltak som blir satt i gang når mobbing oppdages. I denne sammenheng ønsker vi å ha et intervju der vi tar opp intervjuet på opptak. Grunnen til dette er først å fremst for å få med oss all nødvendig informasjon som blir sagt, og for at det ikke skal bli så mye pauser under intervjuet.

Du kan når som helst trekke deg ut av undersøkelsen uten å måtte oppgi grunn for dette. Dersom du ønsker å bidra til vårt prosjekt blir alle data vi samler inn anonymisert. Både barnehage og du som person. Det er bare vi som studenter som har tilgang på informasjonen du gir. All informasjon vil bli lagret forsvarlig med passordbeskyttelse. Når bacheloroppgaven er ferdig og sensurert vil all informasjon du har gitt bli slettet og makulert – senest utgangen av 2019.

Dersom du kan tenke deg å ta del i dette forskningsintervjuet, er det fint om du underskriver vedlagt samtykkeerklæring og sender den til oss snarlig. Vi vil ta kontakt med deg for nærmere avtale og du vil få tilsendt forskningsspørsmål/tema i forkant av intervjuet.

Dersom du har spørsmål eller trengte ytterligere informasjon er vi tilgjengelig på telefon på nummer: _____ (Annelin Bakken) og _____ (Maria Ferkingstad) eller på e-

post: _____ og _____. Høgskolelektor Randi Elisabeth Nordlie ved institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag ved høgskolen på Vestlandet vil være vår veileder i denne studien. Du kan også kontakte henne for informasjon på telefon: _____ eller på epost: _____

Vennlig hilsen

Annelin Bakken

&

Maria Ferkingstad

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjon om studien mobbing i barnehagen.

Jeg er villig til å delta i forskningsintervjuet i denne studien, og jeg samtykker i at den innsamlede informasjonen inngår i analyser som danner basis for bacheloroppgaven.

Dato: Signatur:

Telefonnummer/epostadresse:

9.2 Vedlegg 2, Intervjuguide

Problemstilling: *«Hva gjør barnehagelæreren for å forebygge mobbing, og hvilke tiltak blir satt i gang når mobbing skjer».*

Spørsmål til intervju:

1. Hva gjør dere hvis dere opplever at et barn ofte blir utestengt fra lek?
2. Hva er «grensen» for at dere setter i gang tiltak, eventuelt hvilke tiltak gjør dere?
3. Når går det fra å være erting, til mobbing?
4. Opplever dere mye mobbing i barnehagen?
5. Er det noe mønster på hvordan barn mobber?
6. Hva mener dere er mobbing?
7. Hva gjør barnehagen for å forebygge mobbing?
8. Hva tror du skjer med barn som blir mobbet, uten at personalet tar tak i det?
9. Hvordan går dere frem til personalet og foreldre når det har oppstått en mobbesak i barnehagen?
10. Hvordan vet dere at personalet kan nok om mobbing til at de kan være trygge på å gå inn i en «mobbe» situasjon og sette i gang tiltak og faktisk gjøre noe med det?
11. Hva er årsakene til at mobbing oppstår så tidlig som i barnehagealder tenker du?
12. Hvordan har mobbing forandret seg med årene og hva er forskjellen fra før og nå?